

Ömür-gün şerləri

Bakıxanov Abbasqulu ağa (Qüdsi)

Pdfləşdirən: kitablar saytı

<http://www.kitablar.com>

SUALLAR

Ey sağlamlıq bəxş edən məriz Şəhab,
Pak ruhlusan, gəl sorğuma ver cavab.[1]
Cəmiyyətdə qəlbim olmuş pərişan,
Tən mülkündə ruhum tapmır aşıyan.
Axtardığım əsrarı kəşf edərək,
Torpağından gözlərimə sürmə çək!
Mənə gizli qalanlar bihesabdır,
Yol azana yol göstərmək savabdır.
Nə dənizdir ki, görünür sahili?
Zahirindən məlum olmur daxili.
Nə damladır, həm dənizdir, həm bulud?
Mömin kimdir, gəbr kimdir, qıl sübut!
Biz kimik və nə deməkdir mən və sən,
Biz yoxuqsa, bəs nədir bu əncümən?
Həqiqətdə yoxsa əgər küfrü din,
Bəs nə üçün tutmuş hərə bir ayın?
Əgər kitab tək cə doğru yoldursa,
Hərə bir yol tutmuş neçin dünyada?
Sağda, solda duran əshabələr də,
Neçin getsin cəhənnəmə, behiştə?
Deməli bəs «Sabiqundur» əfsanə,
Hüzurunda müqərrəbdən mənə nə?
Mümkün də yox ortalıq da, vacib də,
Bəs nə fərq var mümkün ilə vacibdə?
Əyandırsa əgər ona bu aləm,
Ölüm, həyat görünürmü bəs mübhəm?
Hər kəs «allah-mənimlədir»--deyərsə,
Onun lütfü aiddirsə hər kəsə,
Kimdir bəs yar, əğyarımız o zaman,
Nədən doğmuş nazü niyaz, vəsl, hicran?
Təfəkkürdən taət üstünsə əgər,
Heyrət içrə qaldı neçin peyğəmbər?[2]
Aşiq qəlbi bir qətrə qandır, bilməm,
Necə sığar onda bütün bir aləm?
Əgər varlıq əbədisə, ədəm nə?
İnam varsa, şübhə nədir, qəsəm nə?
Nə haldır ki, dinsizləşir bir insan,
Sudan quru çıxıb bilmir hər zaman?
Əgər hamı bir badədən sərxoşdur,
Neçin biri, dilli, biri xamuşdur?
Aşiq nədir, məşuq nədir, et izhar,
Doğrudan da, necə şeydir düz ilqar?
Rəmz ilə ləb, göz, xal necə deyilir?

Üzə gündüz, zülfə gecə deyilir?
Məgər gecə görərmi heç gündüzü?
Parlar amma zülf içində yar üzü.
Şadlıq doğar kədərdən, nə deməkdir?
Bu yol üçün nə azuqə gərəkdir?
Hansı qəmdir ki, ovudur hər kəsi?
Nə atəşdir yüz şölə hər zərrəsi?
Meydən nədir məqsəd, kimə o əşdir?
Soyuq suya deyirlər ki, atəşdir?
Lütf edərək sorğuma ver sən cavab,
Əziz canım sənə qurban, ey cənab!

HÜSNDƏ EŞQİN ZÜHURU

Bəh, o necə yerdir ki, bəslənir orada can,
Həmişə o saxlayır ürəyi şux və çavan.
Nəzərlərdə hər yeri ürək açan gülzardır,
Yay zamanı belə, o səfali bir bahardır.
Nəsimi xoş ətirli hər dərdə dərman verir,
Oxşayaraq ruhlara başqa cürə can verir.
Ağaclarda hər zaman quşlar gəlir fəğana,
Çaylar başqa gözəllik verər bu gülüstana.
Saf suların aynası parıldayır gör necə,
Gündüz günəştək yanır, əks edir ayı gecə.
Bu gözəllik cismdir, odur ruhu vicdanı,
Mənasızdır bu hüsnün onun mehri-tabanı.
Cəmlənmişdir vücudda sözlərdəki lütfələr,
Səndədir hər gözəllik, bir özünə sal nəzər.
Yarəb, vücud xəznədir bəxş etmişən insana,
Dünyada hər neməti, varı verdin sən ona.
Hüsn desəm ona mən, nədir onun təsviri,
Eşq desəm, necədir onun cismə təsiri?
Məcnun rüsva olduqda eşqində yana-yana,
Leylininsə dəvəsi üz qoydu biyabana.
Bahar vaxtı bülbüllər qoparanda şur, fəğan,
Güllər isə parçalar yaxasını durmadan.
Ağıl bəndə düşərək burada mat dayandı,
İşraqi, məşşailər, doğub belə yarandı.[3]
İşraqilər dedi ki, işıqda çox hikmət var,
Hüsnün işıqlanması eşqi etdi aşikar.
Məşşailər dedi: «Söz cismdədir əl-əlbət,
Bu nurdandır vücudda hər təsir, hər lətafət».
Şübhə düşdü araya, işlər dolaşdı bütün,

Yunan hikmətilə də açılmadı bu düyün.
Bir xəyaldır yunanın fəlsəfəsi, hikməti,
Çatmır eşqi-izaha bu hikmətin qüdrəti.
Ey Qüdsi, sən qəlbinin gözlərilə dostu bax,
Qəlbin sənə nə desə, onu qəbul et ancaq,
Sən vahid bir vücudu gör ki, odur həqiqiyyət,
Onun hüsnü zahirdə, batındəsə məhəbbət.

ƏRZİ-ƏHVAL

Ey şuridə bülbül sənsən bizə yar,
Aşıqlərə təkçə sənsən havadar.
Sənsən ülfət gülzarının məhrəmi,
Sənsən ülfət əsrarının həmdəmi.
Məhəbbətdə xar olursan bax, sən də,
Tikan batır sinənə hər gülşəndə,
Bir az da gəl mənimlə ol həməzəban,
Öz qəmindən söyləyim bir dasitan.
Gəl dərdləşək, bir az edək biz söhbət,
Edim sənə zəmanədən şikayət.
Sənsən könül quşuyla həməşiyən,
Eşqə, qəmə şərikimsən hər zaman.
Qanad çalıb düş Şirvana yola sən,
Xəbər apar gülüstana, qəfəsdən.
O gülüstan ürəyimə ruh verər,
Güllərilə olur bu can müəttər.
O yerdə var yüz lətafət, yüz bəzək,
Görüşünə can atmada göz, ürək.
Ərz o yerlə göylərdən möhtərəmdir,
Bir qismi də gülüstani-irəmdir.
Gülləri şad olar daim büsbütün,
İşıqlıdır ulduzları o bürcün.
O gül üçün qana dönmüş ürəyim,
O ulduzdan pozulmuş hər diləyim.
Ağzım ahla dolu, nursuz--gözlərim,
Ondan uzaq gecədir--gündüzlərim.
Hüzuruna gedib çatan kimi sən,
Mətləbə bir fürsət tapan kimi sən,
Ciyər qanı axıt torpaq gil olsun,
Bir ah çək ki, qəlbi yanıb kül olsun.
Səhv etdim, yox, dəymə bir az könlünə
Vəfada bir könül çatmaz könlünə.

Qoy fələyin büryan olsun ürəyi,
Qan etməsin o hər məsum ürəyi.
Sonra dil aç göstər ona bəyanı,
Ona çatdır bizim bu xoş dastanı.
Söylə etdin sən aqlımı pərişan,
Ey könlümə, işıq verən əziz can!
Var bir həyat ləzzətindən binəsib,
Öz gülündən ayrı düşən əndəlib.
Deyir, mənim bir halıma nəzər sal,
Əhvalımdan xəbər tut bir həya qal!
Mən «göz» desəm bir «göz» çıxar haman dəm,
Ruzigarım dönüb olar cəhənnəm.
Gündüzümlə gecəm fərqli deyildir,
Yuxusuzluq göz nurumu əskildir.
Gözlərimdə əks eyləyir camalın,
Məni bir an tərkməyir xəyalın.
Neçin deyim ki, ürəyim al qandır?
Sənə ki, hər dərdü qəmim əyandır!
Əzab verir mənə gözümlə ürək,
İstərəm ki, şövqilə bir görüşək.
Sənin kuyun mənə verir səadət,
Zərərin də olur mənə mənfəət.
Qəmlərində var idi bir dilşadlıq,
Sən verirdin bu ruhuma azadlıq.
Gülməkdəydi üzümə xoş səadət,
Dilimdə heç yox idi bir şikayət.
Kuyində mən ömr edərdim şadıman,
Olmuşdum hər işdə kamil, hökmran,
Nə bilim ki, yaramazdır bu fələk,
Həyatımı belə alt-üst edəcək.
Səlamətkən bir gəmidə bir nəfər,
Bilməyirdi qədrini o bixəbər.
Bir az sonra dəniz gəldi xruşə,
Civə kimi titrədi, gəldi cuşə.
Dalğalar da hücum etdi durmadan,
Gəmi dolu piyalə tək o zaman--
Oynayırdı, dalğalarda ürəklər,
Çör-çöp kimi atılırdı diləklər.
Xəbər verim o zavallı adamdan,
Olmuş idi qorxusundan yarımcan.
Birdən düşdü dənizə o gəmidən,
Boğazından tutdu əcəl çox erkən.
Bir az batıb-çıxdı yazıq nəəlac,
Təsadüfən keçdi ələ bir ağac.
Ağacla tez atdı sular sahilə,
O, ac-susuz qalsa da xeyli belə.

Şükr edirdi bu hala təkrar-təkrar,
Dərman qədrin bilər xəstə olanlar.
Məni də xoş gündən qafil görərək,
Onun kimi hala saldı bu fələk.
Xoş günümü buraxaraq əlimdən,
Gördüyün bu yazıq günə düşdüm mən.
Bilmirəm ki, sonum necə olacaq,
Bir ümidlə yaşayıram mən ancaq.
Deyirəm ki, Qüdsi, etdin çox qəflət,
Gec anladın nədir əsil səadət.

XƏYALIN UÇUŞU

Çox gəzmişəm mən səyahət edərək,
Rusiyyədən--Lehistana gedərək,
Bir neçə ay Varşavada qalmışam,
Hər cür eyşi-işrətdən kam almışam.
Çox adamlarla tanış oldum: mötəbər--
Həvəs əhli, hər bir işdən baxəbər--
Şəxslərlə məclislərdə oturdum,
Hər mədəni cəmiyyətə baş vurdum.
Bu diyarın Salarları çox tədbirli,
Şahın yaxın naibi bir əmirdi.
Paskeviç! Bu adda böyük şöhrət var
Öz adıyla məşhur olmuş bu salar.[4]
O hər gecə şən məclislər qurardı,
Bu məclisdə hər kəsə bir əş vardı.
Görünürdü hər gözəl bir xoş rənglə,
Cilvələnib dururdu min bəzəklə.
Ruh verirdi o gülşənin hər gülü,
Hər bir gülün yanında öz bülbülü.
Hər dilbər bir odlu baxış, bir nazla,
Aşiqini arayardı niyazla.
Ram olub hər, vəhşi ahu! Aşkar--
İstəyir bir ovçunu etsin şikar.
Yer etdikcə camal gözdə, könüldə,
Haldan hala düşürdü bu könül də.
Ürək çalmaq sevgidə bir adətdir,
Məhəbbətdən söhbət başqa söhbətdir...
Bu şəhərin bağı cənnət bağıdır,
Hər görüşdə dərdi, qəmi dağıdır.
Hər gözəllik bu şəhərdə olmuş cəm,

Bu yerlərin təsvirində acizəm.
Tərif etmək mümkün deyil söz ilə,
Görmək lazım bu şəhəri göz ilə.
Mən bir gecə xəstələndim qəflətən,
Evdə qalıb, uzaq düşdüm məclisdən.
Xəyal olcaq həmdəmim öz başımda,
Sakit oldu hər bir işdən başım da.
Nə aləmdir, bəh, bu xəyal aləmi!
Nə gözəldir xəyalın bu xoş dəmi!
Dedim xoflu, xəyalıma:--«Gəl dinlə,
Bu gecəni keçirim qoy səninlə».
Dedi:--«Kimdir məndən yaxşı sənə yar?
Sənsə mənə etməyirsən etibar».
Dedim:--«Necə mən səninlə dost olum?»
Dedi:--«Budur haqqa gedən düz yolum:
Badəmi iç, məst ol getsin dərdü-qəm
Önündə şam yandır, ələ al qələm.
Açıq deyim hər fikrimi, qulaq as!
Bil ki, vardır hər şadlığa bir əsas.
Əvvəl deyim sənə uca evlərdən,
Düzdür onlar düzəlmiş ağ mərmerdən.
Tikilir çox zəhmətlə hər imarət,
Bilinməz o kimə çatar nəhayət.
Gəl məclisdən, bu sərvətdən danışaq,
Bəzək, çalğı, səadətdən danışaq.
Xoşdur məclis, nəğmə, şadlıq, hər zaman,
Bunlar qoymaz ürək olsun pərişan.
Lakin olsa məclisçilik bir adət,
Boşdur ona çəkilən hər məşəqqət.
Bu nazənin pəri üzlü hər nigar,
Şirin dilli, xoş söhbətli, nazlı yar.
İşə salıb min bir kələk, hiyləni,
Məhv edərlər onlara meyl edəni.
Canan deyil, cana dərddir hər afət,
Onlarda yox mehribanlıq, səadət.
Bunca bəzək, zinət deyil nöqsansız,
Hər kəs onu daşımadı həycansız.
Hər nə qədər kamil olsa kəsri var,
Lap yaxşını pis söyləyər düşmanlar...
Xoş geyinmiş, xoş bəzənmiş, xoş gülən,
Dostlar gördüm dildə tez-tez «can» deyən.
Üzdə sanki səadət var qanında,
Fikri isə öz xeyrinin yanında.
Üzdə deyir:--«Dostam sənə ürəkdən»,
Həqiqətdə olur sənə o düşmən.
Yüz hiyləyə əl atıb bir ovçu tək,

Tora salır səni, qafil edərək.
İndi özün insaf ilə yaxşı bax,
Yaxşılığını belə qafil yaşamaq?
Bu da haman eyş-işrətdir, ey filan,
Şüurununu alıb etdi sərgərdan».
Mən eşitcək bu kəlamı çəkdim ah,
Dedim:--«Necə gör həyatım keçdi, ah!
Məni yurddan ayrı saldı bu səfər,
Dostlarımdan qaldım necə bixəbər!
- Mən Firəngə bir səyahət eyləyim,[5]
Elmü-fəndən kəsbi-ləzzət eyləyim,--
Deyə, düşdüm boş xəyalə mən aman,
Dəmir zərlə örtülübmüş nə yaman!»[6]
Bu fikirim coşdurdu çox xəyalı,
Çox tünd oldu, dəyişildi əhvalı.
Söylədi:--«Ey sözü, işi boş nadan,
Dərdə düşüb dərmanını tapmayan.
Hər ifratdan mən, etmişəm səni mən,
Aşdın niyə hüdudunu belə sən?
Haqqı tanı ona eylə rəyət,
Bu səfərdən gəl heç etmə şikayət.
Səfər sənə tanıdır bu dünyanı,
Öyrəder o sənə elmi, ürfanı.
Yadımdamı Rum elində, İranda,
Bir düşgünlük görmüşdün hər insanda.
Xəbərsizdi, onlar bütün aləmdən,
Yabancıydı onlara hər elmü fən.
Düşünürdü tək özünü hər biri,
Olmuşdu öz tamahının əsiri.
Fəxr edirdi hər kəs varla, nəşəblə,
İşi yoxdu təhsil ilə, ədəblə.
Bir məqsəddi dövlət yığmaq hər kəsə,
O dövləti sərf etsin boş həvəsə.
Axtarır bir mənəb tapsın özünə,
Zorla xalqı tabe etsin sözüne.
Dəm vuraraq onlar həsəb-nəsəbdən,
Kənardılar hər bir hünər, ədəbdən.
Yadımdamı o zaman bu söhbətlər,
Ürəyinə salırdı min qəm, kədər.
Buna görə sən eylədin səyahət,
Bəlkə bir az qəlbin ola fərağət.
Darıxdı bəs burda niyə ürəyin?
Başqa,bir yer olmuş indi diləyin.
Pərişanlıq qoymaz sən kam alasan,
Bir yerdə sən durub rahat qalasan.
Artıq sənin ömrün keçmiş hədəyə,

Çox dolandın bu aləmdə dağ, dərə.
Hər tayfayla elədin sən çox söhbət,
Aldığın nə oldu bundan nəhayət?
Qəflət içrə uyumuşdur kamalın,
Ayılmadın bax indi də. Xəyalım--
Çox mənalar mənə izhar eylədi,
Yatmış idim sanki bidar eylədi.
Dedim:--«Sən ey mayasızlar mayası,
Müflislərin sənsən dərdə davası.
Sayəndə çox dərdə əlac tapılar,
Təxtü tacsız şaha dönər gədalar.
Mənsəbindən məst olanı sən haman,
Ayıldırısan mənasız, boş xülyadan.
Kim özünü yüksək bilsə hər kəsdən,
Öz həddini qandırarsan ona sən.
Bir yol göstər mənə, oldum biçarə,
Bu dünyada istəksiz bir avarə.
Söylə nə cür mən də çatım murada,
Nə iş ilə məşğul olum dünyada?
Nə etməli ki, asudə olum mən,
İslam ilə Firəng çəkişməsindən.[7]
Söylə varmı bu dünyada bir məkan,
Ki orada ürək olsun kamran?
Burda xəyal ayrıca bir sürətlə,
Məni haldan hala saldı sürətlə.
Tam untdum varlığımı mən bu dəm,
Bilmədim ki, haradayam, mən kiməm?
Çox qəribə hala düşdüm, nəgahan--
Gözlərimdə cilvələndi bir məkan.
Bəh, nə gülşən, bəh, nə əlvən mənzərə!
Bir yar kimi bəzənmişdi dağ, dərə.
Şırıltıyla axar hər yan çeşmələr,
Sularda gül, göz yaşı tək əks edər.
Əlvən paltar geymiş necə bu diyar,
Səf-səf durub bax meyvəli ağaclar.
İki yandan çay axmada sürətlə.
Ad qazanmış bu yer böyük nemətlə.
Yüksək bir dağ qarşısında gur dəniz,
Hər ikisi ləzzət verir şübhəsiz.
Dağ başında qar ağarır hər zaman,
Qülləsində soyuq hava biaman.
Qarşısında günəş belə baş əyir,
Sayəsində bir aləmə vermiş yer.
Qara rəngli dənizmi bu yer haman,
Ya da yerdə vardır başqa asiman.
Orda gəzən gəmidə var çox cəlal,

Sanki göydə gəzir aydın bir hilal.
Gur çayların arasında aşikar,
Çox səfalı yerdə gözəl bir kənd var.
Bağı, cənnət bağının bir kənarı,
Göz yaşıtək duru axır suları.
Bülbülləri cəh-cəh vurur biqərar,
Havasında bu yerin gül ətri var.
Evləri, bax yaşıllığa bürünür,
Sanki göydə nurlu ulduz görünür.
Hər tərəfi yaşıl, sarı rəngli kərd,
Birləşmişdir sanki qızıl, lacivərd.
Çöldə sürü gəzdirir, bax hər çoban,
Neylərində bir səda var ruhaçan.
İşsiz qalmaz nə ki qadın, kişi var,
Bu yerdə bax hər kəsin öz işi var.
Burada kin, həsəd bilməz bir insan,
Qardaş kimi bir-birinə mehriban.
Ayrıca bir ev gördüm arx başında,
Bir doğmalığ var idi hər daşında.
Çox da gözəl deyildisə imarət,
Saraydan çox onda vardı şərəfət.
Ətrafında güllər açmış gülşəndi,
Bu evin hər mənzərəsi çox şəndi.
Həyətinə hovuz, önü xiyaban,
Bir tərəfdə bağı vardı, al-əlvan.
Gördüm ki, çox cəlallıdır bu bina,
Dedim burda gərək olsun kətxuda.
Sonra tanış olmaq üçün əhvalla,
Mən bu evə daxil oldum xəyalla.
Ev sahibi evdə idi, sübh ikən,
Yatağında yatmış idi xeyli şən.
Yatağında öz qadını şadiman,
Bir bədəndə biri ruhdu, biri, can.
Sonra qəhvə içirdilər kədərsiz,
Ömürləri keçirdi xoş, xətərsiz,
Söhbət edib gülürdülər anbaan,
Hər sözləri xoşdu, gözəl, mehriban.
O bir sadə paltar geyib tez durdu,
Gəlib başqa bir otaqda oturdu.
Bu otaqda xeyli kitab var idi,
Hər suala orda cavab var idi.
İslamın və Firəngin hər əxbarı,
Sülhün, həm də davanın hər əsrarı.
Zahirdə bir guşənişin görünər,
Lakin verər Hind, Rum, Çindən o xəbər.[8]
Gah oxurdu kitabları xoş səslə,

Gah da əsər yazardı min həvəslə.
Neçə saat belə məşğul olaraq,
Sonra etdi başqa işə o marağ.
Gəlib tapdı onu neçə həmdəmi,
Söhbətinin vardı başqa aləmi,
Kətxudaya, xəlqə o xoş niyyətlə,
Çox xeyirli sözlər dedi hörmətlə,
Qoydu işi öz yoluna əlbəəl,
Hər kəsə o verdi dəsturul-əməl
Bir az sonra məhsulundan alaraq,
Məclis qurdu, süfrə açdı bir sayaq,
Ki, üstündə görünmədi heç nöqsan,
Neçə nəfər yeyib doydu firavan,
O yeməkdən sonra neçə saat də,
İstirahət eylədi bir xəlvətdə,
Axşam üstü çıxdı o bağ seyrinə,
Dincəlməkçin, yüngül ayaq seyrinə,
Nəzər saldı güllərin xoş üzünə,
Qüvvət gəldi beyninə və gözünə.
Bağbanına göstərişlər verərək,
Dedi: «Gəl bu ağacı sən belə ək»,
Sonra o gah süvari, gah piyada,
Məşğul oldu şikarla xoş havada.
Gecə oldu, qayıdaraq evinə,
Dağdan enib, evə çatdı o yenə.
Arvadıyla söhbət etdi könül şad,
Həyatından razı qaldı, şən, azad.
Onun gözəl həyatını görəndə,
Pərişanlıq saldı məni kəməndə.
Sual etdim xəyalımdan haman vaxt,
«Kimdir azad ömür sürən bu xoşbəxt?»
Müəssərdir ona bütün diləyi,
Canı sağlam, kədərsizdir ürəyi.
Paxıllığım tutdu, necə tək adam,
Toplamış din, dünya zövqün belə tam.
Mənsə oldum kami-dilçin dərbəder,
Gəzməkdəyəm bu dünyanı sərbəsər.
Mən fələyə deməyimmi biaman,
Mən nakamam, osa belə kamiran.
Xəyal gülüb dedi: «Anla, ey qafil!
Paxıllığın özünədir, yaxşı bil!
Qeyrət etmə cəhalətlə sən buna,
İp bağlamış nəfsin bil öz boynuna.[9]
Pislik edən pislik görər, bu bişək,
Buna nə xalq müqəssirdir, nə fələk.
Cəsərlə bu qorxunu gəl burax,

Gözünü aç, bir özünə yaxşı bax.
Bu gözəl kənd, bu bina, bu nazlı yar,
Səninkidir, cəhaləti et kənar.
Bu ki, sənsən, bu da sənin həyatın,
Bunlar sənin öz halın, öz büsatın.
Bir bax, hər şey burda hazır, sən uzaq,
Sənin könlün öz nəfsinə uyaraq,
Səadəti verib burda əlindən,
Axtarırsan, uzaqlarda onu sən.
Bir əhd etdim xəyalımla bu axşam,
Bu səfərdən əgər mən sağ qayıtsam,
O guşədə sakit qərar tutaraq,
Yaşayaram qovğalardan mən uzaq.
Qalan ömrü keçirərəm firavan,
Şükr edərəm allahıma hər zaman.
Qüdsi, xoşdur Əmsar adlı məskənin,
Şəhərlərdən çox üstündür öz kəndin.

FİRƏNG MƏCLİSİ

Ziyafətdə bir gecə oturmuşdu bir cavan,
Eşqin məngənəsində gördüm onu xəstəcan.
Sakit qalıb dinmirdi, danışığından qaçırdı,
Lakin onun sirrini göz yaşları açırdı.
Dedim ki, ey zavallı, nədir səndə bu əhval,
Yatmışsanmı, ya səni aparmışdır bir xəyal?
Dedi: «Görmürsənmi ki, ap-ayıqdır gözlərim,
Sanki girdaba düşmüş bir qayıqdır gözlərim.
Belə vəziyyətdə heç xəyala dalmaq olar?
Unutmuşam özümü, qalmamışdır ixtiyar».
Eşitdikdə bu sözü əhvalına yandım mən,
Ürəyimin atəşi alovlandı təzədən.
Düşdü mənim yadıma gənclik günləri haman,
Ki, bir yarın zülfünə bənd olmuşdum o zaman.
Vermiş idim könlümü bir insafsız dilbərə,
Unutmuşdum dünyanı, cəmiyyəti bir kərə.
Baxdım yazıq cavana mən də yazıq baxışla,
Şəkiltək səssiz qaldıq, sonra dedim: «Bağışla!
Toxundumsa qəlbinə qəbul et üzrümü gəl,
Barı, ürək dərini mənə söylə müfəssəl.
Axı mən də sənin tək aşiq idim bir zaman,
Dərd əhliyəm, çəkinmə, macəranı et bəyan.

Sənə kömək eyləmək gəlməsə də əlimdən,
Heç olmasa qəminə bir şərik olaram mən».
Dedi: «Əsla etmərəm öz sirrimi aşkar,
Heç kim mənim dərdimdən olmamalı xəbərdar,
Sirri gizli tutmağı tələb edir məhəbbət,
Ticarətdə xoş olar çənə-boğaz, söz-söhbət.
Sevgilimi hər kəsə necə tərif edim mən?
Rəqibimdir bəlkə də sözlərimi dinləyən».
Sonra dözməyib dedi: «Yoxdur onun nəziri,
Kim o yarı görərsə dərhal olar əsiri.
Dil biləndir, gözəldir, mələk kimi canandır,
Şux gözləri süzərkən işvəsi can alandır».
Dedim: «Mənə söyləmə lətafəti necədir,
De insafı, əxlaqı, ləyaqəti necədir».
Dedi: «Üzü kimidir davranışı, ədası,
Heyran qoyur insanı onun gözəl sədası.
Əgər nöqsan varsa da yarımda aydın, açıq,
Mən ki, görə bilmirəm o nöqsanı azacıq».
İnsafını soruşdum, dedi: «Onu, bilmirəm,
Xasiyyəti mənə də qalmışdır hələ mübhəm.
Mənə nə lütf edibdir, nə göstəribdir cəfa,
Mənə nə vədə vermiş, nə vədə etmiş vəfa.
Nədən bilim o gözəl zalımdır, ya mehriban,
Hələ yaxın görüşə olmamışdır bir imkan.
Ürəyindən bu qədər xəbərim var, o dilbər,
Məni görən zamanda üzümə salmaz nəzər.
Neçə gün bundan qabaq qonaqdım bir evdə mən
Yığılmışdı oraya bir çox sevən, sevilən.
Hər eşqbaz dolanır bir güləndam başına,
Necə ki, pərvanələr dolanar şam başına.
Hamısı rəqs edərək oxuyub şadlanardı,
Bəd nəzərdən iraq, bu məclisdə şənlik vardı,
Biri açıb eşqini edirdi bir-bir bəyan,
Gizli işvə edərək nazlanırdı o canan.
Hər cür söhbət gedirdi eşqin hərarətindən,
Ən çox xumar göz ilə, zülfün lətafətindən.
Mən ki, eşqə nabeləd, xam bir yeniyetməyəm?
Deyirdim bəs nə üçün mən arzuma yetməyəm?
Gözlərinə bir qızın deyirdim ruh çalandır,
Yox, yox onun saçları daha çox can alandır.
Bəh-bəh, bunun yanağı qızıl gül tək necə al,
Xoşdur deyən o birin dodağında qara xal.
Qəlbim hərdən cürbəcür fikirlərə dalırdı,
Hər an halım dolanır, başqa bir rəng alırdı.
Özüm də heç bilmirdim baxım hansı afətə,
Bağlıyım öz qəlbimi hansı pəri sürətə.

Bu arada gözləri xumarlanmış bir gözəl,
Kirpiyilə oxladı ürəyimi əlbəəl.
İldırım tək nəzəri çaxdı üzərimə düz,
Varlığımı yandırdı o atəşsiz, tüstüsüz.
O dünya gözəlləri, canlar alan cananlar,
Ürəkləri ovlayan xumar gözlü ceyranlar.
Cümlə bir an içində silindi gözlərimdən,
Necə ulduz yox olar günəş tulu edərkən,
Elə sərxoş eylədi bu bədənin buxarı,
Fərq etmədi mənə nə aşağı, nə yuxarı.
Mən məclisi unudum, tam itirdim özümü,
Bircə onun üzünə zilləmişdim gözümü.
Yenə dəqiq baxmaqla görmədim o camalı,
Tək, başına gələnlər başa düşər bu halı.
Kim günəşə baxarsa gözləri tez qamaşar,
Onu yaxşı görmədən bəbəkləri oynaşar.
Bir də gördüm o dilbər qəzəbləndi nəgahan,
Camalını bir hiddət buludu aldı haman.
Qızışdı ol nazənin, dəyişdi gül siması,
Sanki atəş üstündə göründü su damlası,
Lalə kim qızardı camalı öz-özünə,
Jalə kim düzüldü tər damlası üzünə.
Bu hiddəti görüncə o gözəl simada mən,
Heyranlıq yuxusundan ayıldım sanki birdən.
Sezdim ki, baxır bizə kənardan bir bədnəzər,
Buna görə sən demə hiddətlənmiş o dilbər.
Sonra, heç olsun deyə rəqiblərin töhməti,
O bir hiylə işlədib pozdu bu vəziyyəti.
Arvad min hiylə qurar qısa zaman içində,
Hər nə könlü istəsə çatar bir an içində
Arvad dediyin məxluq hər bir işə qadirdir,
Ürəkləri çalmağa xüsusilə mahirdir.
Arvad mövcud olduqca eşqbazlıq qalacaq,
Aşiqini hər zaman dərdə, qəmə salacaq.
Xülasə... hiddətlənib canan qalxdı yerindən,
Bir ayna qarşısında gedib oturdu həməni.
Təsadüfən tuş idi aynaya mənim üzüm,
Camalını orda da buraxmayırdı gözüm.
Bəh-bəh, necə deyim ki, gülərək yavaş-yavaş,
Necə burdu saçını, göz vurdu, oynatdı qaş,
Sonra nazü qəmzəylə o can alan nazənin,
Musiqilə bir nəğmə başladı həzin-həzin.
Pəsdən elə oxudu ruh uçdu təsirilə,
Gözlə qulaq girdilər bəhsə biri-birilə,
Sonra rəqsə başladı qonaqlığa gələnler,
Başqa bəla üz verdi qəlbimizə müxtəsər.

Hərə bir nazəninlə, mən də o xoş nəfəslə,
Hərləndik ortalıqda min bir şövqü həvəslə,
Fürsəti fəvt etmədim, zəiflərkən rəftarı,
Möhkəm qucub belini çəkdim özümə sarı.
Ovcumdakı əlini yavaş-yavaş sıxaraq,
Baxdım onun gözünə məftun aşıqlər sayaq,
Nəzərimə düşəndə o dilbərin nəzəri,
Göründü al üzündə eşqü sevda əsəri.
Asta-asta girişdik pıçılıyla söhbətə,
Yavaş-yavaş yetirdik söhbəti məhəbbətə,
Əl çatmadı mətləbə, gecə keçib gec oldu,
Arzuları qəlbimin açılmadan tez soldu.
Şərh olmadı istəyim, lənət dedim baisə,
Bu söhbətin məbədi qaldı başqa məclisə,
O getdi, mən qayıtdım evə suyu süzölmüş,
Gözü yaşlı, qəlbi qan, dodaqları büzölmüş.
Çəkilmədi gözümdən bütün gecə xəyalı,
Məni heyran qoymuşdu onun günəş camalı.
Oyaqlıqda, yuxuda o idi tək amalım,
Ancaq onun haqqında düşünürdü xəyalım,
Səhər durub hər yeri dolandım neçə saət,
O cananın evindən xəbər tutdum nəhayət.
Ancaq indi öyrəndim nədir onda nişanə,
Onu görmək qəsdilə axtardım bir bəhanə.
Öyrəndim ki, özündən çox qoca bir əri var,
Zəncir olub, zülfü tək gərdəninə dolanar.
Bir məsəl var deyirlər hər işdə var bir müşkül
Xəznə olmaz ilansız, tikansız da qızılgül.
Bu yolda mən çalışdım qurum incə bir hiylə,
Axtardım çıxış yolu mətləb üçün vəsilə.
Bir az sonra yetişdi bayram--istədiyim gün
Şəhər əhli toplaşib çölə çıxdı büsbütün.
Hərə bir nazəninlə vermiş idi baş-başa,
Həqiqətdə əcəbdi bu misilsiz tamaşa.
Mən də bu vurhavurda deyirdim kaş o afət,
Gəlib yazıq aşiqə verəydi bir səadət.
Görünürdü gözümə nə bayram, nə izdiham,
Dörd gözlə dolanırdım, tutmurdu qəlbim aram.
Gördüm çətilrə durmuş bir guşədə nagahan,
Ay üzülü o nazənin, şirin dilli o canan.
Ürəyim əmr edirdi, get yaxınlaş, qorxma sən,
Lakin qorxum çox idi, vüsalına ümiddən.
—Bəlkə biri çıxaraq saldı qovğa, cədəli,
Dedi kimsən, haradan tanırsan bu gözəli?
Huşyar olmaq gərəkdir hər əməldə, hər işdə,
Götür-qoy zərər verməz hər hünərli gedişdə.

Lakin eşq olan yerdə ağıl olar əfsanə,
Ağıllıya deyərlər onda dəli, divanə.
Cumdum onun yanına heç bir şey düşünmədən,
Salam verib dil tökdüm, söz açdım həvəslə mən,
Yadımdamı, soruşdum o məclisdə, o zaman,
Ki, yamanca rəqs etdi filan qız, filan oğlan.
Yadımdamı oxudu xoş səs ilə bir nəfər,
Otaq yaman dar idi, adam çoxdu... müxtəsər,
Bu sözləri aramsız yağıdırırdım ki, birdən,
Qonşu evdən ər çıxdı, sanki girdim yerə mən,
Dedi: filan evə biz indi qonaq gedirik,
Tələs, yubanma, tez ol, yamanca gecikirik.
Baxa-baxa gözlərim, verdi onlar qol-qola,
Şadlığımı puç edib tezcə düşdülər yola.
Yazıq aqlım yenə də oldu yerində çaşbaş,
Ürəyimdən od çıxdı, gözlərimdən axdı yaş.
Bir az keçdi, heyranlıq dəmindən oldum aram,
Birdən düşdü yadıma, o evlə mən də dostam.
Oraya mən də gedib bir küncdə əyləşərəm,
Bəlkə yenə o yarı görüb him-cimləşərəm.
Gedib, bəh-bəh, nə gördüm, qurulmuş xoş ziyafət,
Orada qadın, kişi toplanıb var qiyamət.
Qulaqları kar edir ərğənün və saz səsi,
Hər kəsin bir şügli, var, hər kəsin bir peşəsi.
Bir neçəsi rəqs edir aralıqda şadiman,
Başqaları həvəslə varaq çəkər durmadan.
Başqası bir cananı çəkibdir bir xəlvətə,
Hər şeyi unudaraq qızıışmışdır söhbətə.
Ev sahibi görünəcə mənə gülüb oldu şad,
Razılıqlar eyləyib, göstərdi çox iltifat.
Sonra ondan ayrılıb yarı gəzdim biqərar,
Gördüm ki, tək oturub bir guşədə o nigar.
Anladım ki, dalğındır, pərtdir o nazikbədən,
Ehtiyatlı addımla yaxınlaşdım ona mən.
Əri bir az kənarda qızıışmışdı qumara,
Əhəmiyyət vermirdi o gözləri xumara.
Gəlib durdum onunla qarşı-qarşı, üz-üzə,
Yalvarışlı səsimlə belə başladım sözə:
«Ah, bu gecə nə gözəl, nə şadiman gecədir,
Gündüzdən də işıqlı bir kamiran gecədir.
Nə xoşbəxtəm bu gecə ki, önündə dururam,
Sənin şirin sözünlə dərdimi unuduram».
Dedi: «Mən də çox şadam, çox məmnunam ki, bu dəm,
Sənin kimi bir cənab, olmuşdur mənə həmdəm».
Bu cür yenə qızıışdı aralıqda xoş söhbət,
Ehtiyatı unutdum qızıışdıqda məhəbbət.

Dedim: «Axşamçağı mən bir məclisdə darıxdım,
Ancaq sənin eşqinlə buraya gəlib çıxdım.
Oradakı cananlar bir-birindən gözəldi,
Ki, hər biri dünyaya sanki bir bəla gəldi.
O pərilər içindən çıxıb gəldim bura mən,
Bəlkə yenə pay alım can bəxş edən ətrindən.
Ta oturum səninlə bir anlıq, ey məhliqa,
Bəlkə mənim dərdimə sən verəsən bir dəva».
Yumşaldı o dilbər, dedi: «Cana minnət var,
Kaş ki, belə məhəbbət daim olsun payidar.
Kaş ki, aşiq eşqinə göstərəydi sədaqət,
Ürəyi qızdıraydı həmişə bu məhəbbət».
Mövqeyi xoş görüncə söhbət açdım ərindən,
Evindən xəbər aldım ki, öyrənim dərindən.
İstədim bəlkə məni dəvət etsin evinə,
Tənha bir gün mənimlə xəlvət getsin evinə.
Mənə könül verirdi, bic-bic gülürdü amma,
Təklifsiz danışırdı hər sözündə müəmma.
Artdı qəmim, kədərim, söndü ümidim yenə,
Elə bil asimandan düşdüm yerin dibinə.
Qəlbimə hücum etdi yenə min dərd, min sual,
Hər sual min xəyalı, hər xəyal min ehtimal,
Düşdüm bu eşqə, söylə, bu dərdə nə əlac var?
Nədir bu afətdə bəs belə qəribə hallar?
Gah qıyqacı baxmaqla alır mənim canımı,
Gah etinasız qalib tökür ürək qanıma.
Gah öz şirin sözüylə ümid verir, şad edir,
Gah ülfətdən çəkilib ümidi bərbad edir,
Əgər məni sevirsə, evə çağırımır nədən,
Görmürmü sevdasında məhv oluram belə mən?
Zahirdə söhbətilə vədə edir səadət,
Sonra da üz çevirir, gözəldə bu nə adət?
Gah deyirdim: «Səbr elə, mənə var hər nəzərdə,
Bica deyil bu işvə, bu dərmandır hər dərdə.
Səbəbsiz olmaz onun etdiyi hər bir əməl,
Belə şikayətləri öz bəxtindən etmə gəl!
Evə dəvət etməyir, axı onun əri var,
Bəlkə qorxur ərindən bu sevimli gülüzar?!»
Əqlim mənim hissimə verirdi min nəsihət,
Dedim özüm özümə: «bəsdir belə şikayət».
Rəqsə dəvət eylədim cəsaretlə nagahan,
Qəbul edib önümdə hazır dayandı canan.
Yenə tutub belindən, sıxdım özümə sarı,
Dolandırdım həvəslə otaqda o nigarı.
Zənni çaşdırmaq üçün sonra da mən bir qədər,
Oynadım başqasıyla ki, çəkilsin bədnəzər.

Gecə yarı olanda məclis dağıldı birdən,
Hərəmiz bir tərəfə yola düşdük o yerdən.
Bu gecədən sonra mən tapmadım daha fürsət,
Ki, onunla yenə də görüşüb edim söhbət.
Çox zaman dolandım ki, ona tanış evlərdə,
Bəlkə təsadüf edim, yarla görüşüm bir də.
Küçələri dolandım, gəzdim bir-bir evləri,
Kölgə kimi ardına düşüb oldum sərsəri.
Qaldım işdən avara, dolandım divanə tək,
Daim boşa gedirdi sərf etdiyim hər əmək.
Axır bir gün eşitdim xəstədir o məhliqa,
Məclislərə gəlməyə imkanı yoxdur daha.
Belə dəhşətli xəbər çatınca sevgilimdən,
Səssiz yanan şam kimi şölə qalxdı dilimdən.
Ah çəkdim, nalə etdim oda düşdü şirin can,
Lalə kimi qəlbimə dağ basıldı, ah, aman,
Belə oldu neçə gün, gəzdim başı bəlali,
Sonra xəbər tutdum ki, yaxşılaşmışdır halı.
Yenə doğdu üzümə günəşi ümidimin,
Yenə vüsal haqqında düşündüm şirin-şirin.
Yenə hara getdimsə xəyalıma o gəldi,
Gözlərimin önündə bir ay kimi yüksəldi.
Onun söhbətlərini salıb tez-tez yada mən
Öz ömrümü verirdim bu sevdada bada mən.
Gətirdikcə nazını, qəmzəsini nəzərə,
Danlayırdım özümü hər saatda min kərə.
Deyirdim ki, ay axmaq, heç yoxunmu səbatın,
Neçin yara sən əsil mətləbini açmadın?!
Filan sözdən sonra sən filan sözü desəydin,
Məramını bilincə razı olardı yəqin.
Söz verdim bir də əgər yar görünsə gözümə,
Bütün istəklərimlə zinət verib sözümə,
Ona açıb deyərəm ürəyimdə nə ki, var.
Heç şeyi gizlətmədən açıq, aydın, aşikar.
Nə edim, eşqin budur öz qaydası, qanunu,
Qədim zamandan bəri, aşıqlər bilir bunu.
Hicrana düşən kimi bülbül kimi dil açar,
Min söz düzəldib yarın ünvanına od saçar.
Lakin vüsal çağında unudar hər sözünü,
Dili tamam tutular itirərək özünü.
Xülasə mən sabahı, gün çıxmadan oyandım,
Gedib yarın evinin ətrafında dolandım.
Gördüm evin divarı, qapısı, pəncərəsi,
Yarın günəş üzündən xəbər verir hərəsi.
Baxırdım hər tərəfə sanki rəya içində,
Qəlbim təşvişlə dolu, başım sevda içində.

Birdən gördüm o dilbər gəlib keçdi önümdən,
Elə bil ömrüm keçdi, qocaldım bir anda mən.
Huşum getdi, yerimdə donub qaldım bir qədər,
Sanki rəya görürdüm mən özümdən bixəbər.
Arzularım məhv oldu, puç olub getdi xəyal,
Qəlbim gəldi gözümə, dilim donub oldu lal.
O zalım yar deyəsən əhvalımı bilərək,
Gülüb baxdı üzümə, keçib getdi xəyal tək.
Baxışında var idi xoş ümidlər, vədələr,
Gülüşündən yağırdı istehzalar, şübhələr.
Mən biçərə yenə də qaldım vüsalə həsrət,
Öz istək və arzumdan yenə çəkdim xəcalət.
Gah düşündüm baxışı gəl dedi için-için,
Gülüşü sə rədd edib get söylədi, nə üçün?
Yoxsa mən yanılıram, bunlar bir bəşarətdi?
Vüsalinə dəvətçin bəlkə bir işarətdi?
Gah deyirdim gülüş və baxış ilə o rəna,
Heç yazığı gəlmədi, etdi mənə istehza,
Guya dedi ki, səndən çıxmaz vəfalı aşiq,
Sənin kimi xamlara bu ad deyil müvafiq.
Belə üzlə necə sən mətləb deyib durursan?
Yardan qafil xəyalda min bir aləm qurursan.
İndi bax, belə keçir mənim günüm, əhvalım,
Getdikcə artan qəmlə, de, necə sakit qalım?
İndiyədək arizum, xəyalım bir görüşdü,
O vaxtdan ki, təsadüf bəxtimə belə düşdü.
Gördüm boşdur ümidim, xəyallarım məhaldır,
Bu eşqdə nəsim sadə bir ehtimaldır.
Halım tamam pozuldu, qalmaqat tabü təvan,
Vəslə ümid yox ikən əzir qəlbimi hicran.
Ölüm daha xoş olar belə həyatdan mənə,
Bax məhəbbət oduyla yanan cana, bədənə,
Ölüm də məndən qaçır, boşmuş ümidvarlığım,
Bir vəfasız yolunda məhv oldu bu varlığım».
Sözü bura çatanda hönkür-hönkür ağladı,
Onun bu yazıqlığı ürəyimi dağladı.
Susdu, dili tutuldu, gözləri süzülərək,
Düşüb qaldı duyğusuz divardakı şəkil tək.
Mənə dərin bir kədər üz verdi bu nağıldan,
Kədər nədir başqa bir aləm üz verdi haman.
Düşündüm: «Bu zavallı yazıq cavana bir bax,
Ömrünü sərf eyləmiş mənasız eşqə ancaq.
Sərxoşdur bir şövqilə, qəribədir onda qəm,
Onunçun boş görünür eşqində iki aləm.
O rahatdır yenə də, boş da olsa, eşqi var,
Mən isə avarəyəm, nə məhəbbət, nə də yar.

Nə bir yerdə qərarım tutur, dərdim bihesab,
Nə işim var, nə gücüm, nə də bitir iztirab».
Çox düşündüm daşındım bəlkə mən də birtəhər,
Bir yol tapım ki, məni dərd əzməsin bir qəder.
Çox axtardım ki, bir iş məşğul eləsin məni,
Unudum bəlkə bir az bu qəmi, bu qüssəni.
Özümü unutmağa tapdım bircə çarə var,
Xilas edər bu dərddən məni ancaq eşqi-yar.
Axtardım bir ilqarlı, sədaqətli nigarı,
Bəlkə qəlbim dincələ, baxam bir yara barı.
Dedilər: «Eşq dərmandır hər bir dərdə, anla sən,
Eşqə düşən dünyada qurtarar hər fitnədən».
Düşündüm ki, bu yerdə gözəl pərilər çoxdur,
Onları tapmaqda da heç bir çətinlik yoxdur.
Gözəl dolu küçə, bağ, naz, qəməzəli mehriban,
Baxa-baxa qalırsan hüsənə, camala heyran.
Allah-allah, nə gözəl ruhaçan yerdir bu yer,
Ürəklə göz bu yerdə rahatlanıb dincələr;
Desəm ki, bir gülzardır çiçək açmış burada,
Nisbəti yox, çünki çox təfavüt var arada.
Çünki bahar zamanı çiçəklənər gülüstan,
Bura isə gözəldir hər fəsildə, hər zaman.
Desəm bura müqəddəs, əcaib bütخانədir,
Belə xəta hökmlər yersiz bir əfsanədir.
Bütlər axı durğundur, hərəkətsiz şəkildir,
Bu bütlersə can verib can almağa qabildir.
Desəm ki, Çin vadisi kimi ruhu çalandır,
Nisbəti yox, çünki bu mənasızdır, yalandır,
Bir tayfadan ibarət deyildir bu xoş diyar,
Bu səfalı ölkədə axı, bir çox tayfa var.
Bu ölkədə yaşar çex, rus, alman, rum, firəngli
Hər birinin paltarı bir çeşidli, bir rəngli.
Xumar gözlü ceyrandır, hərəsi bir nəsilədən,
Ovlamaqçın ovçunu gəzirlər üzləri şən.
Yırtıcı vəhşiləri edirlər bir anda ram,
Qan içən aslanları tora salarlar müdam,
Xülasə, çox düşünüb, daşındım mən, nəhayət,
Yüz xəyal, yüz ümidlə tutdum qəlbimdə niyyət.
Ürək narahat oldu yenə etdim ahü vah,
Qəlbim bir Müştəriydi, qarşısında Mehrü Mah.[10]
Hərdəm bir xumar gözlü atırdı sinəmə tir,
Qəlbimin ayağına zülfü olurdu zəncir.
Gah bir gözəl nazilə eşqə işiq saçırdı,
Gəzib niyaz əhlini, ürəyini açırdı.
Bir başqası oxurdu məhəbbət tərənəsi,
Eşqi qızışdırırdı onun odlü nəğməsi.

Mən heyrətdə qalmışdım, kimə verim qəlbimi,
Nə edim, sevmək üçün intixab edim kimi?
Yar hesabsız dövrəmdə, mənimsə bir qəlbim var
İşim çoxdur, vaxtım az, indi nə etmək olar?!
Düçar oldu ürəyim bir gözələ nəhayət,
Verdim ona könlümü, dedim tapdım səadət,
Lakin bərk yanılmışdım, az keçməmişdi ki, mən
Anladım hər bir işi onun hərəkətindən.
Ardına düşüb bir çox eşqbaz pəhlivanlar,
O da sevir hər kəsi, yoxdur ona etibar.
Sən demə, mən də onun aşnasından biriyəm,
Vüsal üçün ardına düşüb bir pay dilərəm.
İxtiyarım yoxdur ki, edim ondan şikayət,
Əğyar ilə görüş də onlara olmuş adət.
Mən çox razı qalaram yarım cəfa etməsə,
Lakin eybi yox imiş əhdə vəfa etməsə.
Mən də guya hər kəsə meyl eləsəm yeri var,
Hər ikimiz bu işə verməliydik ixtiyar.
Nə o, nə mən deyilik bir-birinə bivəfa,
Bu bir adi şey imiş saxlasaydıq aşına.
O da gəzir özüyçün, sən də gəzib kef elə,
Ona da belə xoşdur, sənə də xoşdur belə.
Səndən yaxşı tapınca etibarı unudar,
Yaxşısını tapdımı, çıxdı əlindən o yar.
Vəfanı bilən təmiz, pak ürəkli yar hanı?
Ki, ona qurban edim dərdə düşmüş bu canı!
Huri kimi bəzənmiş bu gördüyüm gözəllər,
Yolkəsəndir quldurdu, biri birindən betər.
Bir zavallı bilmədən ürək versə onlara,
Tora düşmüş ov kimi, qəlbinə dəyər yara.
Ov yaxşıdır, səhv etdim, bəzən ov qalar rahət,
Düşdüyü tor içində edər gah istirahət.
Lakin belə pərivəş, şeytan ürəkli dilbər,
Yaxşını da, pisi də bir anda məhv eyləyər.
Onlar eşqi bənzədir mənasız bir həvəsə,
Qarğa ilə bülbülü salırlar bir qəfəsə.
İndi ki, belə oldu qınamayın siz məni,
Nə üçün mən dost tutum həyatıma düşməni?
Nə yaxşıdır qoy mən də eşq, sevda duymadan,
Ürəyimi vermədən hər gün tapım bir canan.
O cavan yazıq idi ümid edib murada,
Hiyləyə aldanaraq ömrünü verdi bada.
Neçin məni onun tək məhv eləsin boş xəyal,
Neçin yarı görəndə, dil tutulsun, olum lal.
Heç olmasa bəlalı, işgəncəli bu anda,
Bir rahatlıq arayım vəfalı bir cananda.

Hanı o dilbər, hanı, eşqimə olsun layiq,
O mənə tam vəfalı, mən də o yarə sadıq?!
Aman, vermə qəlbini o cəfakar dildara,
Ki, əri ola-ola gözləri yar axtara.
Aşna tapan tək yenə onu ata gülərək,
Bir başqa yar axtarıb, qura ona min kələk.
Arxasınca gəzdirə aşıqləri qədərsiz,
Qoya o yazıqları bir-birindən xəbərsiz.
Bu cür gözəl görünən cananda olmaz vəfa,
Onlar səni dərmansız dərdə edər mübtəla.
Bəsdir daha, ey Qüdsi, qurtar bu hekayəti,
Gözəllərdən çox etmə bu qədər şikayəti.
Gətirdim bu misalı bəlkə olsun bir örnək,
Məqsəd burda deyildi eşqə xələl gətirmək.
Eşqə ziyan yetirər, onu salar rövneqdən,
Əgər hüsnü duymasan bütün təmizliklə sən.
Həqiqət axtarana lazımdır möhkəm dəlil,
Haqqı rədd ya qəbulla anlamaq mümkün deyil.
Yaxşıya da, pisə də bir pərdə çəkilməmişdir,
Özgəyə ayıb tutmaq özü də ayıb işdir.
Təsəvvürdə, təftişdə zənn etmə düz yoldasan,
Təkçə sən öz əqlinə arxalanma heç zaman.
Ağılla dərk edirik nöqsan cəhətləri biz,
Nöqsanını dərk edən ağıllıdır şübhəsiz.

[İstinad 1: A. Bakıxanov bütün bədii əsərlərində iki yerdə Şəhab adını çəkir. («Mişkatül-ənvar» poemasında və haman bu «Sualat» şerində). Şəxsiyyəti hələlik bizə bəlli olmayan bu adam görünür, XIX əsrin birinci yarısında filosoflardan biri olmuşdur. Çünki Bakıxanov ona müraciətlə özünü maraqlandıran ən çətin suallara cavab istəyir. Digər tərəfdən Şahab süzən ulduz və parlaq işıq mənası verir.]

[İstinad 2: Burada Bakıxanov Məhəmməd peyğəmbərin allaha xitabən: «Mən sənə necə olduğunu layiqincə dərk edə bilmədim»--sözlərini nəzərə çarpdırmaq istəyir. Şair demək istəyir ki, itaət təfəkkürsüz kor-koranalıqdır. Təfəkkür və mühakimə hər işdə üstün olmalıdır.]

[İstinad 3: İşraqi və məşşailər islam fəlsəfəsində müəyyən müddəalar irəli sürən və bir-birini təftiş edən təriqət adlarıdır. İşraqilər işığı (nuru) əsas götürərək allahın nuru ilə qəlbini işıqlanmasını eşq adlandırırlar. Məşşailər isə əsl hikmətin vücudun özündə olduğunu irəli sürürlər. Bəziləri də bunları yunan filosoflarından Əflatun və Ərəstu ilə bağlayır.]

[İstinad 4: Məlum olduğu üzrə Abasquluağa Bakıxanov Paskeviçin yanında 1826-1828-ci il Rus-İran müharibəsində iştirak etmişdir. Paskeviç İvan Fedoroviç

(1782-1856) general-feldmarşal olub, 1830-1831-ci illərdə Polşa üsyanını yatırmış və Polşada çar canişini olmuşdur.]

[İstinad 5: Klassik ədəbiyyatda Firəng dedikdə əsas etibarilə Avropa, xüsusilə Fransa nəzərdə tutulurdu.]

[İstinad 6: Bakıxanov demək istəyir ki, çox aldanmışdır. Ona qızıl kimi görünən Polşa paslı dəmirdən ibarətmiş.]

[İstinad 7: Burada şair cana doyduğunu və sülhdə, rahatlıqda yaşamağı arzuladığını bildirir. İslam-Firəng çəkişməsi o zamanlar Şərqlə Qərblə arasında gedən müharibələrə işarədir.]

[İstinad 8: Guşənişin--xalqdan kənara çəkilib təkbaşına yaşayanlara deyilir. Lakin bu beytdə Bakıxanov özünə işarə edərək zahirən guşənişin kimi özünü kənara çəkirsə, xalqdan kənar olmayıb elmi işlə məşğul olduğunu və Hindistan, Türkiyə və Çin ölkələrinin tarixindən xəbər verdiyini deyir.]

[İstinad 9: Klassik ədəbiyyatda çox zaman nəfs ilə əql qarşı-qarşıya qoyulur. Nəfsə tabe olanlar həmişə dünyada uduzurlar. Buna görə də şair öz-özünə deyir ki, sən öz nəfsinə tabe olmuşsan, o sənənin boynuna ip bağlayıb istədiyi tərəfə aparır. Əqlə arxalanan özünü o bələdan qurtarar.]

[İstinad 10: Müştəri--Günəş ətrafında dövr edən səyyarələrdən olub, Günəşdən uzaqlığı etibarilə beşinci yerdədir. Həcm etibarilə ən böyük səyyarələrdən biridir. Qədim Roma mifologiyasında yunanilərin Zevsi kimi böyük ilahi qüvvəyə malik xoşbəxtlik ulduzu hesab edilir (Müştəri ulduzuna Bərcis və Yupiter də deyilir).

Mehr --Günəş.

Mah --Ay

Beytin mənası: Qəlb səadət mənbəyi, önündə isə parlaq gələcək vardır.

Burada Azərbaycan xalqı arasında çox şöhrət tapmış «Mehr və

Mah» dastanı və bu dastandan təsirlənərək özünün ölməz əsərini yaradan XIV əsrin məşhur şairi Əssar Təbrizinin «Mehr və Müştəri» poeması yada düşür.

Görünür Bakıxanov bu dastan və poema ilə yaxından tanış olmuşdur.]